

ULOGA I ZNAČAJ USTAVNOG SUDSTVA U OSTVARIVANJU PRINCIPA USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI S OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU

UDK: 342.565.2(497.6)

DOI: 10.51558/2712-1178.2024.10.2.199

Pregledni naučni rad

Prof. dr. sc. Jasmina Bešlagić, vanr. prof.

Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću

jasmana.beslagic@unbi.ba

Suan Islamović, docent

Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću

e-mail: suan.islamovic@gmail.com

SAŽETAK

Uloga ustavnog sudstva u ostvarivanju principa ustavnosti i zakonitosti u svakoj savremenoj, demokratski uređenoj državi je od posebnog značaja. Ustavni sudovi ne samo da imaju ključnu ulogu u očuvanju ustavno-pravnog poretka, već su svojevrsni kreatori političkih i pravnih procesa u jednoj državi.

Položaj ustavnih sudova u institucionalnom smislu sve više dobija na značaju, posebno u nestabilnim, kao i društvenim sistemima u tranziciji. Primjer značaja ustavnog sudstva u očuvanju ustavno-pravnog poretka i državno-pravnog kontinuiteta jedne države jeste Bosna i Hercegovina i njeno ustavno sudstvo, sa posebnim akcentom na ulogu i značaj Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u zaštiti Ustava Bosne i Hercegovine i vrijednosti koje se njime određuju i garantuju.

Ključne riječi: *ustavno sudstvo, ustavnost, zakonitost, pravna država, vladavina prava, Bosna i Hercegovina, Ustavni sud Bosne i Hercegovine*

1. UVOD

Pod pojmom ustavnog sudstva u širem smislu riječi podrazumijevamo sudsku vlast koja ima zadatak da štiti provođenje ustava. Kada se kaže „provođenje ustava”, zapravo se misli na bilo koji odnos na koji ustav djeluje: između državnih organa, između različitih administrativno-teritorijalnih nivoa vlasti, između države i pojedinca itd. S druge strane, ustavno sudstvo u užem smislu podrazumijeva postojanje posebnog suda čija je nadležnost da ispituje usaglašenost zakona sa ustavom.¹ Ta usklađenost podrazumijeva kako materijalnu, odnosno sadržajnu usklađenost, tako i formalnu usklađenost, odnosno da li je zakon donesen u skladu sa propisanim procedurama i da li su ga donijeli za to ovlašteni organi.²

Pravnu državu (i vladavinu prava) je nemoguće zamisliti bez ustavnog sudstva.³ Naime, sastavni dio principa pravne države je princip ustavnosti, znači, jedinstvo i harmoničnost pravnog sistema u skladu sa ustavom. Kada ne bi postojalo tijelo koje bi institucionalno štitilo princip ustavnosti, i pravna država bi bila znatno ugroženija. Ustavno sudstvo je specifična vlast. S jedne strane, ustavni sudovi imaju nadležnosti da se miješaju u druge vlasti: da kontrolišu konačne odluke redovnih sudova, upravnu vlast i upravno sudstvo u smislu ustavnosti, da stavljaju van snage protivustavne zakone, rješavaju sporove između različitih nivoa vlasti itd. S druge strane, odluke ustavnih sudova se često veoma jako reflektuju na političku stvarnost u državi. Naime, odluke ustavnih sudova ne predstavljaju konkretizaciju zakona koji detaljno normira pojedine životne odnose, kao što je to slučaj kod redovnih sudova, već one oblikuju političke odnose uređene ustavom.⁴

1 Öhlinger, Theo, u: Ademović, Nedim, Marko, Joseph, Marković, Goran, *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, 2012., 199.

2 Ademović, Nedim, Marko, Joseph, Marković, Goran, *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, 2012., 199.

3 Grabenwarter, Christoph, Holoubek, Michael, u: *ibid.*

4 Ademović, Nedim, Marko, Joseph, Marković, Goran, *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, 2012., 199.

2. O USTAVNOM SUDU BOSNE I HERCEGOVINE

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je zasebna je institucija državne vlasti u Bosni i Hercegovini, neovisna o svim drugima, uključujući i sudsku vlast. Radi se o instituciji visokog autoriteta i iznimno značajnih nadležnosti, a primarna je nadzor nad ustavnošću zakona u odnosu na Ustav Bosne i Hercegovine. Zbog toga se Ustavni sud Bosne i Hercegovine često naziva „čuvarom“ Ustava Bosne i Hercegovine. Iz navedene nadležnosti proizilazi da Ustavni sud Bosne i Hercegovine *de facto* i *de iure* nadzire rad svih drugih institucija vlast, a da njega obavezuje samo Ustav Bosne i Hercegovine⁵ i Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine⁶.

Dakle, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima prvenstveno ustavno-zaštitnu funkciju, te on predstavlja specijalan ogranak, koji se može da označiti četvrtom polugom državne vlasti. Određeni teoretičari smatraju da bi to u novom Ustavu Bosne i Hercegovine, uz proširivanje spektra poslova Ustavnog suda Bosne i Hercegovine trebalo i izričito reći. Primjerice: „U Bosni i Hercegovini se vlast uređuje po principu podjele na ustavotvorno-zakonodavnu, ustavno-zaštitnu, izvršnu i sudsku. Ustavno-zaštitna vlast povjerava se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine.“ Ona je po lokaciji metasudska, a po prirodi je kontrolno-stvaralačka.⁷

Ustavno sudstvo u Bosni i Hercegovini, pored Ustavnog suda Bosne i Hercegovine čine i ustavni sudovi entiteta, odnosno Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Ustavni sud Republike Srpske. Ustavni sudovi entiteta su samostalni u odnosu na Ustavni sud Bosne i Hercegovine, a Ustavni sud Bosne i Hercegovine u odnosu na njih nije viši sud, niti zauzima položaj „vrhovnog suda“. Ustavni sud Bosne i Hercegovine vrši svoju funkciju samo na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine, a ustavni sudovi entiteta i na osnovu

5 Tekst Ustava Bosne i Hercegovine dostupan na: https://www.ustavnisud.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf (07.01.2023.)

6 Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“ broj 22/14 i Odluka o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“ broj 57/14, prečišćeni tekst dostupan na: https://www.ustavnisud.ba/uploads/documents/pravila-bs_1611132311.pdf (08.12.2023.).

7 Simović, Miodrag, *Uloga Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u zaštiti ustavnosti u Bosni i Hercegovini*, Kriminalističke teme, Sarajevo, oktobar 2004., 245.

zakona donijetih u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Ustavni sudovi entiteta su nosioci zaštite entitetskih ustava i entitetskih zakona.⁸

2.1. Ustavno sudstvo u Bosni i Hercegovini kroz historiju

Sa historijskog stanovišta posmatrano, posebno kroz prizmu tranzicije socijalističkih zemalja, Bosna i Hercegovina je jedan od rijetkih država koja je održala kontinuitet ustavnog sudstva u svom sistemu vlasti, s obzirom da je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija jedina zemlja koja je još u socijalističkom režimu imala sistem ustavnih sudova. Naime, Ustavni sud Bosne i Hercegovine je po prvi put konstituiran 1964. godine na osnovu Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1963. godine, a zadržan je i kasnijim Ustavom Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1974. godine. Ovaj Ustavni sud je u prvom redu imao nadležnost u apstraktnoj normativnoj kontroli, kao što je odlučivanje o saglasnosti republičkih zakona sa Ustavom i o ustavnosti i zakonitosti drugih propisa i općih i samoupravnih akata, te rješavanje sporova između Republike i drugih društveno-političkih zajednica, kao i sukoba nadležnosti između sudova i organa društveno-političkih zajednica. Zakonom su bila regulisana pitanja organizacije, nadležnosti i postupka pred ovim Ustavnim sudom.⁹

2.2. Ustavni položaj Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Ustav Bosne i Hercegovine iz 1995. godine osigurava ustavno-pravne okvire za organiziranje i funkcioniranje Ustavnog suda Bosne i Hercegovine na potpuno novim političkim i pravnim osnovama u odnosu na prethodni period. U prvom redu, Ustav Bosne i Hercegovine u Preambuli detaljno navodi osnovne normativne principe, kao što su poštovanje ljudskog dostojanstva, slobode i

⁸ Cf. *ibid.*, 246.

⁹ Glava X Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1963. godine, puni tekst Ustava dostupan na: <https://radnici.ba/wp-content/uploads/2018/04/Ustav-SRBIH-1963-sa-amandmanima.pdf> (07.01.2023.)

jednakosti, mir, pravdu, toleranciju i pomirenje, te demokratske organe vlasti i pravične procedure kao najbolje sredstvo za stvaranje miroljubivih odnosa unutar pluralističkog društva.¹⁰ Zatim, član II Ustava Bosne i Hercegovine ne samo da sadrži najširi katalog ljudskih prava i osnovnih sloboda, već proglašava Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda direktno primjenjivom u Bosni i Hercegovini.¹¹ Štaviše, Konvencija ima prioritet nad svim ostalim zakonima.

Institucija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je osnovana članom VI Ustava Bosne i Hercegovine, kojim se osim nadležnosti uređuju i organizacija i procedure donošenja odluka, te konačnost i obaveznost donesenih odluka. Definirajući normativne preduslove za ulazak u demokratski politički sistem i modificirajući unutrašnju strukturu države, Ustav Bosne i Hercegovine je na ovaj način inovirao ustavni položaj Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i učinio ga kompatibilnim sa standardima savremenog ustavnog sudstva, a istovremeno ga odredio i kao nezavisnog „čuvara Ustava Bosne i Hercegovine“, kao institucionalnog garanta za zaštitu ljudskih prava i sloboda ustanovljenih ne samo katalogom prava i sloboda pobrojanih u članu II Ustava Bosne i Hercegovine, već i instrumentima Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine.

2.3.Organizacija i sastav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Ustavni sud Bosne i Hercegovine čini devet sudija, od kojih šest sudija biraju parlamenti entiteta, odnosno Predstavnički dom Federacije Bosne i Hercegovine bira četvoro, a Narodna skupština Republike Srpske dvoje, dok preostalo troje bira Predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacija sa Predsjedništvom Bosne i Hercegovine.¹² Za sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine mogu biti izabrani istaknuti pravници visokog moralnog ugleda. Svako ko udovoljava takvim kvalifikacijama može biti sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, dok sudije koje bira Predsjednik Evropskog suda za ljudska prava ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine niti bilo koje od susjednih država.¹³ Mandat sudija imenovanih u prvom

10 Preambula Ustava Bosne i Hercegovine.

11 Član II Ustava Bosne i Hercegovine.

12 Član IV, 1., a. Ustava Bosne i Hercegovine.

13 Član IV, 1., b. Ustava Bosne i Hercegovine.

sazivu je pet godina, osim ako prije toga ne podnesu ostavku ili ne budu s razlogom razriješeni konsenzusom ostalih sudija. Sudije kasnijih saziva mogu obavljati svoje dužnosti do 70 godina starosti, osim ako prije toga ne podnesu ostavku ili budu razriješeni konsenzusom ostalih sudija.¹⁴

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je ustanovljen nakon izvršenih procedura izbora i imenovanja, prvom sjednicom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u maju 1997. godine. Prvi Poslovnik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je usvojen na sjednici održanoj jula 1997. godine, a u međuvremenu je više puta bio izmijenjen i dopunjen. Na na sjednici Ustavnog suda Bosne i Hercegovine održanoj jula 2005. godine donesena su Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Ova Pravila su bila na snazi do aprila 2014. godine kada su stupila na snagu nova Pravila koja su i danas važeća.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine tajnim glasanjem bira predsjednika i tri potpredsjednika iz reda sudija. Predsjedništvo Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, tj. predsjednik i tri potpredsjednika predsjedavaju po principu rotacije. Mandat predsjednika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine traje tri godine.¹⁵

Također, funkcija sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je nespojiva sa članstvom u političkoj stranci ili političkoj organizaciji, članstvom u zakonodavnoj, izvršnoj i drugoj sudskoj vlasti u Bosni i Hercegovini, odnosno u entitetima ili sa bilo kojom drugom funkcijom koja može uticati na nepristranost sudije.¹⁶

Sudija može biti razriješen dužnosti prije isteka mandata ako to sam zatraži, ako bude osuđen na zatvorsku kaznu, ako trajno izgubi sposobnost da obavlja svoju funkciju ili ako obavlja javne ili profesionalne dužnosti nespojive sa funkcijom sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Sud utvrđuje postojanje razloga za razrješenje sudije prije isteka mandata s obzirom na činjenicu da sudije mogu biti razriješene dužnosti na osnovu konsenzusa ostalih sudija.¹⁷

Većina svih članova Suda sačinjava kvorum. Sud donosi odluke većinom glasova svih članova u Plenarnoj sjednici i Velikom vijeću. Malo vijeće koje se sastoji od predsjednika Ustavnog suda i dva potpredsjednika i jednoglasno

14 Član IV, 1., c. Ustava Bosne i Hercegovine.

15 Član 81.-88. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

16 Član 96. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

17 Član 98. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

odlučuje o privremenim mjerama. Odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće i objavljuju se u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, te u službenim glasilima entiteta i Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine.¹⁸ Nadalje, Ustavni sud Bosne i Hercegovine svoju organizaciju i djelatnost ostvaruje na principu finansijske samostalnosti.¹⁹ Sjedište Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je u Sarajevu. Sjednice se u pravilu održavaju u sjedištu, ali Sud može odlučiti da se sjednica održi i van sjedišta Suda.²⁰

2.4. Nadležnosti Ustavnog suda BiH

Nadležnosti Ustavnog suda Bosne i Hercegovine su definirane Ustavom Bosne i Hercegovine. U okviru osnovne zadaće, a ona je „čuvanje“ Ustava Bosne i Hercegovine, prema navedenim ustavnim odredbama radi se o pet vidova nadležnosti, što znači i diferencirane postupke, kao i specificirane odluke koje Ustavni sud Bosne i Hercegovine može donositi, zavisno od vrste nadležnosti i prirode sporova. Diferenciranje nadležnosti se zasniva na tome u kojoj mjeri Ustavni sud Bosne i Hercegovine, pored primarnog zadatka zaštite ustavnosti, ostvaruje u pojedinim vrstama sporova i neposredniju vezu sa sudskom, odnosno zakonodavnom vlašću. Nadležnosti Ustavnog suda Bosne i Hercegovine su slijedeće:

- Sporovi sukoba nadležnosti i apstrakna kontrola ustavnosti, kada Ustavni sud Bosne i Hercegovine odlučuje o pozitivnim ili negativnim sukobima nadležnosti, kao i o bilo kojim drugim sporovima koji se mogu pojaviti u odnosima između državnih i entitetskih struktura vlasti odnosno institucija Bosne i Hercegovine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima nadležnost da odluči da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Prema Ustavu, sporove može pokrenuti samo određen krug ovlaštenih pokretača: član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili njegov zamjenik bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta;

18 Odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Poglavlje II Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom IV, 4. Ustava Bosne i Hercegovine.

19 Član 2., stav 3., Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

20 Član 4. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

- Apelaciona jurisdikcija, pri čemu Ustavni sud Bosne i Hercegovine predstavlja najvišu sudsku instancu u odnosu na redovne sudove, čime se potvrđuje njegova uloga u smislu posebnog institucionalnog garanta zaštite prava i sloboda ustanovljenih Ustavom Bosne i Hercegovine;
- Prosljeđivanje pitanja od drugih sudova, kada je Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan u pitanjima koja mu je prosljedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon, od čijeg važenja njegova odluka zavisi, kompatibilan sa Ustavom Bosne i Hercegovine ili sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima ili sa zakonima Bosne i Hercegovine ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava;
- Deblokada Parlamentarne skupštine, pri čemu Ustavni sud Bosne i Hercegovine rješava spor u kojem je predložena odluka Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, po mišljenju većine delegata jednog od konstitutivnih naroda, destruktivna po vitalni nacionalni interes, a pri tome su u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine iscrpljena sva „parlamentarna sredstva“ za rješavanja ovog pitanja.²¹

3. PRINCIP PRAVNE DRŽAVE I VLADAVINE PRAVA

3.1. Pojam pravne države i vladavine prava

Koncept pravne države zasniva se na njemačkoj pravnoj teoriji, odnosno filozofiji Emmanuela Kanta iz XVIII stoljeća, a prvi put je upotrijebljen od strane njemačkog pravnika Roberta von Mohla 1978. godine. Tada se počinje upotrebljavati u kontinentalnim pravnim sistemima, uključujući i pravne sisteme bivše jugoslovenske države kao i država nastalih nakon njene disolucije 1991. godine. Također, pojam „pravne države“ se vrlo često smatra sinonimom ili ekvivalentnim pojmom „vladavine prava“, sintagmom koja je nastala u anglosaksonskoj pravnoj filozofiji. Naime, pravna država predstavlja pravni koncept, odnosno doktrinu prema kojoj djelovanje državne vlasti mora biti zasnovano na pravnim propisima, odnosno ustavu kao najvišem pravno-političkom aktu, kao i zakonima, na koji način se osigurava zaštita građana, u prvom redu od zloupotrebe, ali i od arbitrarne vlasti same države. U pravnoj državi građani imaju građanska prava koja mogu nastojati ostvariti, a ista

21 Član IV, 3. Ustava Bosne i Hercegovine.

mogu štiti i pred sudovima ili nekom drugim organima vlasti. Navedeni koncept zapravo određuje principe ustavnosti i zakonitosti.²²

U kontinentalnom evropskom pravu, pravna država obuhvata formalne i materijalne aspekte tog pojma. Formalno, pravna država se odnosi na oblike državnog djelovanja u kojoj vlada podjela vlasti i za koju važi princip da ljudska prava i slobode mogu biti ograničeni jedino ako je to propisano zakonom i kada su za to ispunjeni određeni uslovi. S druge strane, materijalni, odnosno sadržajni aspekti pravne države obuhvataju materijalne principe, a prvenstveno princip obaveze da se poštuju ljudska prava i osnovne slobode. Suprotno tome, država u kojoj se ne poštuju ljudska prava i osnovne slobode karakteriše se policijskom državom.²³

3.2. Pojam i značaj principa ustavnosti i zakonitosti

Ustavnost i zakonitost su jedan od najvažnijih kamena temeljaca na kojima počiva ustavna država vladavine prava. Ostvarivanjem ustavnosti i zakonitosti realizira se i potvrđuje sama vrijednost vladavine prava i pravne sigurnosti ustavne države. Zapravo, najbitniji dio sadržaja ustavne vrijednosti vladavine prava u pravnom smislu "zahtijeva strogo pridržavanje ustava i zakona od strane svih državnih tijela i pojedinih dužnosnika, kao i od samih građana. Razumije se samo po sebi da načelo ustavnosti i zakonitosti u službi ostvarivanja vladavine prava podrazumijeva zabranu svake arbitrarnosti pri odlučivanju i postupanju svih državnih tijela koja mogu intervenirati u odnose među ljudima jedino putem zakona, odnosno na temelju ovlasti dobivenih zakonom".²⁴

Ustavnost i zakonitost pružaju dvostranu pravnu zaštitu. S jedne strane, dosljedna primjena ovih principa znači branu od protivpravnog djelovanja, šikaniranja i samovoljnog postupanja državnih organa i lica koja u tim

22 Avramović, Dragutin, *Vladavina prava i pravna država- istost ili različitost?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, broj 3/2010, Novi Sad, 2010., 428-429.

23 *Ibid.*

24 Smerdel, Branko, Soko, Smiljko, u: Arlović, Mato, *Ocjena ustavnosti i zakonitosti drugih propisa*, Pravni vjesnik, God. 30. br. 3-4, Osijek, 2014., 10.

organima rade prema građanima i njihovim organizacijama. S druge strane, ovi principi obezbjeđuju i državu kao društvenu zajednicu od nezakonitog djelovanja i samovolje pojedinaca. Na ovaj način se obezbjeđuje ne samo pravna i socijalna sigurnost građana, već i stabilnost društva u cjelini. Stoga, život u civilizovanom društvu i savremenoj državi podrazumijeva postojanje i poštovanje utvrđenih društvenih pravila, odnosno pravnih normi koje je država propisala kao opšteobavezna pravila ponašanja svih. To je nešto od čega nema i ne smijee biti odstupanja ako država želi sačuvati stabilnost i istovremeno osigurati pravnu i socijalnu sigurnost svojih građana.²⁵

Ustavnost u širem smislu, podrazumijeva da u jednoj državi postoje osnovna društvena, a ujedno i pravna pravila utvrđena ustavom kao najvišim pravnim aktom te države, koja obezbjeđuju da se državna vlast organizuje i vrši objektivno, na osnovu tih pravila. Niko ne može imati više vlasti, odnosno ovlaštenja, nego što to društvena pravila utvrđena ustavom predviđaju. U užem, čisto pravnom smislu, ustavnost znači saglasnost svih propisa (zakona, uredba, odluka i dr.), kao i pojedinačnih pravnih akata (npr. rješenja organa državne uprave, presuda sudova i dr.), sa ustavnim odredbama, odnosno sa ustavom. Također, ustavnost podrazumijeva da se svi nosioci vlasti, od parlamenta koji donosi zakone, pa do organa koji te zakone izvršavaju, moraju pridržavati ustava kao najvišeg zakona države, kao i zakona koji su na osnovu tog ustava i donijeti.²⁶

Zakovitost u širem smislu podrazumijeva postupanje svih na osnovu i u okviru zakona (princip legaliteta). U užem smislu, pojam zakonitosti podrazumijeva da svi pravni akti niži od zakona (uredbe, odluke, pravilnici, naredbe, rješenja i dr.) moraju biti u saglasnosti sa zakonom.²⁷

Povreda principa ustavnosti i zakonitosti može biti učinjena kako pojedinačnim, tako i općim aktom zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti. Zbog toga svi ovi akti podliježu kontroli ustavnosti i zakonitosti sa ciljem da se iz pravnog poretka eliminišu neustavni i nezakoniti akti i otklone posljedice koje oni mogu proizvesti u pravnom prometu.²⁸

25 https://ustavipravogradjana.files.wordpress.com/2014/09/2-principi_ustavnosti_zakonitosti1.pdf (07.01.2024.)

26 *Ibid.*

27 *Ibid.*

28 Trnka, Kasim, *Ustavno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću i Studentska štamparija Univerziteta Sarajevo,

4. ULOGA I ZNAČAJ USTAVNOG SUDSTVA U OSTVARIVANJU PRINCIPA USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI S OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU

Ustav, sam po sebi, ne može biti dovoljan da obezbijedi ustavnost ako u njemu nisu obezbjeđene garancije da ga se svi pridržavaju, kao i ako nisu utvrđeni mehanizmi za obezbeđivanje ustavnosti kroz postupak kontrole ustavnosti, odnosno zakonitosti. Takođe, ni proklamovanje principa ustavnosti i zakonitosti, samo po sebi, ne znači mnogo ako se za njihovo ostvarivanje ne obezbjeđuju društveno-ekonomski, politički i kulturni uslovi, kao što su: demokratski politički odnosi, izgrađeni pravni poredak, jasnost, određenost i realnost samih pravnih propisa, dostupnost pravnih akata onima koji treba da ih primjenjuju kroz objavljivanje propisa, volja vlasti da se zakoni i drugi propisi izvršavaju, određeni nivo pravne svijesti kod stanovništva itd.²⁹

Kada govorimo o kontroli primjene principa ustavnosti i zakonitosti kroz primjer Bosne i Hercegovine, prije svega je neophodno podsjetiti da Bosne i Hercegovina predstavlja dio evropske historije, tradicije i kulture, pa njen ustavno-pravni sistem u kojem bi ustavno sudstvo trebalo da zauzme posebno mjesto, jer brani osnovne principe, motive, ciljeve i programska načela ustavno-pravnih sistema koji čine jedan od nosivnih zidova današnje Evrope, treba da bude posebno stabilan i funkcionalan. Stoga bi institucionalna nezavisnosti ustavnih sudova u Bosni i Hercegovini trebalo da predstavlja osnovni princip u organizaciji i funkcioniranju ustavnog sudstva. Dakle, nezavisnost Ustavnog suda Bosne i Hercegovine bi trebalo da podrazumijeva: nezavisnost sudija u kontekstu njihove finansijske i profesionalne nemogućnosti uticaja, nezavisne procedure koje podrazumijevaju samostalnost i nezavisnost u donošenju Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, da nema zakona o Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, da Ustavni sud Bosne i Hercegovine sam uređuje pitanja svoga rada, osim onih pitanja koja su definirana Ustavom Bosne i Hercegovine i finansijska samostalnost koja podrazumijeva da Ustavni sud

Bihać/Sarajevo, 2000., 448.

29 https://ustavipravogradjana.files.wordpress.com/2014/09/2-principi_ustavnosti_zakonitosti1.pdf
(07.01.2024.)

Bosne i Hercegovine sam određuje vlastite potrebe, resurse, platei td.³⁰

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je kroz svoju dosadašnju praksu nastojao samoograničiti interpretativni aktivizam, vodeći računa da se ne pretvori u mega sud četvrtog ili trećeg stepena. Stoga se Ustavni sud Bosne i Hercegovine, u okviru apelacione jurisdikcije, u pravilu, ne upušta u pitanje jesu li sudovi pravilno i potpuno utvrdili činjenično stanje, niti se upušta u ocjenu dokaza, odnosno u pravnu ocjenu sudova. Za Ustavni sud Bosne i Hercegovine su relevantne činjenice o čijem postojanju ovisi ocjena o povredi ustavnog prava.³¹ Upravo ukupnost odluka u tim predmetima čini stvaran doprinos Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u zaštiti i afirmisanju principa pravne države i vladavine prava u Bosni i Hercegovini.

5. ZAKLJUČAK

Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima veliku i vrlo značajnu ulogu u očuvanju i zaštiti Ustava Bosne i Hercegovine i njime garantovanih principa pravne države i vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti.

Kroz brojne odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine donesene kroz historiju njegovog postojanja, jasno se vidi da sam sud nastoji osigurati pravinu primjenu Ustava Bosne i Hercegovine, te da ne toleriše protuustavna donošenja zakona i ostalih akata. Također, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ne dozvoljava bilo kakva isticanja supermacije jednog entiteta naspram dugog, a posebno entiteta u odnosu na državu Bosnu i Hercegovinu.

Stoga se sasvim argumentovano može zaključiti da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine glavni mehanizam održavanja principa pravne države i vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti u Bosni i Hercegovini, a koji su svakodnevno izloženi atacima i različitim izazovima antidržavnih protagonista.

Ipak, Ustavni sud Bosne i Hercegovine ne može sam garantovati navedene principe, već samo u sinergiji i interakciji sa zakonodavnom, izvršnom, i sudskom vlašću, a iznad svega, sa državno-pravno političkim diskursom

30 Simović, Miodrag, Simović, Milena, *Uloga Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u odbrani i daljnjoj izgradnji evropskog identiteta u Bosni i Hercegovini*, izlaganje, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 7, godina 4, 10.

31 Simović, Miodrag, *op. cit.* (bilj. 3.), 239.

građanskog društva koje insistira na poštovanju standarda pravne države i vladavine prava, ustavnosti i zakonitosti. Samo pravilnim funkcionisanjem svih organa vlasti u Bosni i Hercegovini moguće je podići ostvarivanje navedenih principa na veći nivo od postojećeg. Pored toga, od posebnog je značaja osigurati ustavno-pravnu i stvarnu organizacijsku i funkcionalnu nezavisnost Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, kao i ambijent u kojem će svi organi vlasti u Bosni i Hercegovini primjenjivati i provoditi odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i to bez obzira kakvo interesno ili vrijednosno stanovište imaju o pojedinoj odluci. Samo na taj način Ustavni sud Bosne i Hercegovine će se moći potpuno uključiti u savremene evropske, pa i svjetske trendove ustavno-sudske zaštite.³²

6. CONCLUSION

The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina has a large and very important role in the preservation and protection of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the principles guaranteed by it, the legal state and the rule of law, constitutionality and legality.

Through numerous decisions of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina made throughout the history of its existence, it is clearly seen that the court itself strives to ensure the correct application of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, and that it does not tolerate unconstitutional enactments of laws and other acts. Also, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina does not allow any assertion of the supremacy of one entity over another, especially entities in relation to the state of Bosnia and Herzegovina. Therefore, it can be reasonably concluded that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina is the main mechanism for maintaining the principles of the rule of law and the rule of law, constitutionality and legality in Bosnia and Herzegovina, which are daily exposed to attacks and various challenges from anti-state protagonists.

However, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina cannot guarantee the aforementioned principles by itself, but only in synergy and interaction with the legislative, executive, and judicial authorities, and above all, with the state-legal political discourse of civil society that insists on respecting the standards of legal state and the rule of law, constitutionality

32 Cf. *ibid.*, 240.

and legality. Only with the proper functioning of all authorities in Bosnia and Herzegovina is it possible to raise the realization of the above principles to a higher level than the existing one. In addition, it is of particular importance to ensure the constitutional-legal and actual organizational and functional independence of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, as well as the environment in which all authorities in Bosnia and Herzegovina will apply and implement the decisions of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, regardless of what they have an interest or value point of view on a particular decision. Only in this way will the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina be able to fully participate in contemporary European and even global trends in constitutional-judicial protection.

LITERATURA

1. Ademović, Nedim, Marko, Joseph, Marković, Goran, *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo, 2012.;
2. Arlović, Mato, *Ocjena ustavnosti i zakonitosti drugih propisa*, Pravni vjesnik, God. 30. br. 3-4, Osijek, 2014.;
3. Avramović, Dragutin, *Vladavina prava i pravna država- istost ili različitost?*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, broj 3/2010, Novi Sad, 2010.;
4. https://ustavipravogradjana.files.wordpress.com/2014/09/2principi_ustavnosti_zakonitosti1.pdf;
5. Odluka o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH” broj 57/14;
6. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, “Službeni glasnik. BiH” broj 22/14.;
7. Simović, Miodrag, Simović, Milena, *Uloga Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u odbrani i daljnjoj izgradnji evropskog identiteta u Bosni i Hercegovini*, izlaganje, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, broj 7, godina 4.;
8. Simović, Miodrag, *Uloga Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u*

zaštiti ustavnosti u Bosni i Hercegovini, Kriminalističke teme, Sarajevo, oktobar 2004.;

9. Trnka, Kasim, *Ustavno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću i Studentska štamparija Univerziteta Sarajevo, Bihać/Sarajevo, 2000.;
10. Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1963. godine;
11. www.prf.unze.ba;
12. www.radnici.ba;
13. www.ustavnisud.ba.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE CONSTITUTIONAL JUDICIARY IN IMPLEMENTING THE PRINCIPLES OF CONSTITUTIONALITY AND LEGALITY WITH REFERENCE TO BOSNIA AND HERZEGOVINA

Jasmina Bešliagić, associate professor

University of Bihać, Faculty of Law

e-mail: jasmana.beslagic@unbi.ba

Suan Islamović, assistant professor

University of Bihać, Faculty of Law

e-mail: suan.islamovic@gmail.com

SUMMARY

The role of the constitutional judiciary in realizing the principles of constitutionality and legality in every modern, democratically organized state is of particular importance. Constitutional courts not only play a key role in preserving the constitutional and legal order, but are also creators of political and legal processes in a country. The position of constitutional courts in the institutional sense is gaining more and more importance, especially in unstable as well as social systems in transition. An example of the importance of the constitutional judiciary in preserving the constitutional-legal order and state-legal continuity of a country is Bosnia and Herzegovina and its constitutional judiciary, with a special emphasis on the role and importance of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina in protecting the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the values determined by it. and guarantee.

Keywords: constitutional judiciary, constitutionality, legality, legal state, rule of law, Bosnia and Herzegovina, Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina